

## **L'Institut d'Estudis Andorrans**

Jordi Guillaumet Anton

Director de l'IEA

jguillaumet@iea.ad

Durant els anys setanta, mentre l'Administració andorrana s'adaptava als nous canvis econòmics i demogràfics que comportava l'expansió econòmica, el Consell General va emprendre la iniciativa d'introduir reformes en el model educatiu andorrà. Els dos sistemes educatius presents a Andorra, l'espanyol i el francès, seguien els programes pedagògics en llengua francesa i castellana respectivament. De manera progressiva, el Consell General, seguint un programa conegut com d'andorranització, va anar introduint en primer lloc l'ensenyament de la llengua catalana i posteriorment noves matèries de geografia, història i institucions andorranes. Per dur a bon terme aquest projecte calia, a banda d'un cos de professors preparat, material didàctic per impartir aquestes matèries. Els professors ja hi eren, faltava però, el material didàctic. En aquella època no hi havia estudis necessaris suficients per crear i subministrar el material didàctic que necessitaven els professors per impartir les classes d'andorranització. Calia posar en marxa alguna iniciativa que proporcionés el material necessari al professorat encarregat d'impartir el programa que s'anava a iniciar.

El Consell General, mitjançant l'aprovació dels Estatuts de l'Institut d'Estudis Andorrans (IEA) del 30 de juny de 1976 i sota la tutela dels Coprínceps, va decidir aleshores crear l'Institut d'Estudis Andorrans i també les seves seus a l'exterior: el Centre de Perpinyà el mateix any 1976 i el Centre de Barcelona l'any 1977. Calia fer-ho, com diem, sota la tutela dels Coprínceps perquè en aquells anys qualsevol presència d'Andorra a l'exterior havia de fer-se de la mà dels Coprínceps. Amb la creació d'aquestes dues delegacions a l'exterior, l'IEA buscava apropar-se als llocs universitaris on els alumnes andorrans hi tenien presència i on es pogués comptar també amb professorat disposat a treballar sobre qüestions andorranes.

D'aquesta manera es posava en funcionament una institució que, 30 anys més tard i amb algunes modificacions legislatives per adaptar-se primer a la Constitució, l'any 1993 i després a la nova realitat social i cultural d'Andorra, l'any 1996, ha esdevingut l'organisme oficial de recerca del Principat d'Andorra.

**L'IEA en l'actualitat.** A dia d'avui, 43 anys després de la seva creació, l'IEA ha tancat els centres a l'exterior i concentra els seus objectius a Andorra, amb tres centres de recerca i més de 20 investigadors treballant a ple temps al voltant de diferents àrees de recerca.

El Centre de Recerca en Estudis Sociològics (CRES), el Centre d'Estudis de la Neu i la Muntanya (CENMA) i el Centre d'Estudis Històrics i Polítics (CEHIP) de recent creació i ben aviat el Centre d'Estudis Europeus (CEE), conformen els pilars al voltant dels quals es porten a terme els diferents treballs.



Fig.1. Publicació semestral amb les dades de l'Observatori.

**El CRES.** El Centre de Recerca Sociològica té com a missió fonamental realitzar estudis de qualitat que ajudin a conèixer la complexitat de la societat andorrana i els diferents fenòmens que la condicionen. Amb aquesta finalitat el CRES utilitza l'ampli ventall d'eines que ofereixen les ciències socials (tant les quantitatives com les qualitatives), triant-ne una o una altra en funció de l'objecte d'estudi. Per portar a terme aquests treballs el CRES compta amb un equip de sis sociòlegs i més de una trentena d'enquestadors a temps parcial, en funció del treball que es duu a terme. Cada vegada més, els treballs del CRES vénen condicionats pels nombrosos encàrrecs que rep, bàsicament de les administracions públiques. No

obstant això, el CRES continua treballant amb l'Observatori (dos onades d'enquestes a l'any), amb les enquestes polítiques, amb el recull i anàlisi dels indicadors a l'Observatori Social, el de la Infància i el de Joventut, i amb les seves pròpies línies de recerca.

La feina del CRES s'estructura al voltant dels sondejos d'opinió. De manera anual i dos cops l'any es porta a terme l'Observatori d'Andorra, una enquesta en la qual es repassa l'opinió de la població en relació a temes que els preocupen, i l'Observatori Polític.

El CRES disposa de diferents eines, els observatoris, que de manera periòdica alimenten indicadors sobre diferents temàtiques: l'Observatori Social que tracta aspectes d'infància i família, gènere, discapacitats, immigració i precarietat i vulnerabilitat. L'Observatori de la Joventut i l'Observatori de la infància amb estreta vinculació amb UNICEF.

Aquest departament disposa d'un seguit de Bases de dades per a la gestió de dades socials que tracta aspectes de joventut vulnerable, la gent gran i els discapacitats. Tota aquesta feina es fa estretament lligada amb els comuns (ajuntaments) i amb el Govern d'Andorra.



Fig.2. Observatori de la joventut.



Fig.3. Sala d'enquestadors del CRES.

Finalment un seguit d'estudis temàtics incideixen sobre temes que són d'interès per Andorra: Situació laboral, Educació i Joventut, Turisme, Valors de la Societat, Salut i, en general tot un seguit d'estudis encarregats per les administracions o bé entitats públiques com per exemple estudis sobre la mediació, la conjuntura econòmica, les cuidadores de persones dependents, patrimoni gastronòmic, usos lingüístics...

S'acompanya tota aquesta feina amb l'edició de la revista Ciutadans, la publicació de diferents monografies, la presència a les xarxes socials i la participació a cursos i congressos.

**El CENMA**, acrònim corresponent al Centre d'Estudis de la Neu i la Muntanya d'Andorra, s'estructura en una unitat de medi biòtic i una unitat de medi físic. Unes 10 persones de perfils diferents componen la plantilla d'investigadors del CENMA. Hi ha doctors en geologia, ecologia d'alta muntanya, ciència i tecnologia de la sostenibilitat i física, i especialistes en botànica, sistemes d'informació geogràfica, etno-botànica, geografia i terratrèmols.



Fig.4. Llista vermella d'Andorra. Seguiment de l'espècie Gagea.

Es treballa en sis grans línies de recerca i desenvolupament principals centrades en el territori andorrà. Dins d'aquestes línies de recerca hi ha tot un conjunt de projectes: uns són de seguiment i es renoven anualment, i d'altres, amb uns objectius determinats, tenen data d'inici i final. Les línies de recerca giren al voltant dels eixos següents: canvi climàtic i canvi global, biodiversitat i ecologia, recursos naturals, riscos naturals, geologia i geomorfologia, i meteorologia i climatologia de muntanya. A més, el CENMA té una vessant de formació acadèmica, d'acollida d'estudiants en pràctiques, doctorands, màsters i graus com a formació en investigació científica, i d'organització de jornades, cursos, congressos i conferències. El personal del CENMA assisteix a cursos, congressos i conferències. El Departament Pedagògic i Educatiu de l'IEA, des de la seva creació l'any 2017, és qui coordina, gestiona i imparteix cursos i xerrades a les escoles amb la col·laboració del tot el personal del CENMA, que de manera puntual també fan intervencions a les aules i donen suport amb l'aportació del seu coneixement i recerca, fa sortides de camp i publica monografies, revistes i articles en revistes científiques indexades.

Dintre el canvi climàtic i el canvi global, es segueixen diferents línies de treball: caracterització de l'evolució del clima als Pirineus, indicadors per al seguiment de la flora dels Pirineus, canvi climàtic i adaptació dels boscos pirinencs, evolució de les cobertes del sòl i agricultura, boscos i altres usos del sòl. La majoria d'aquests treballs es porten a terme amb d'altres centres de recerca, laboratoris o departaments d'universitat de les dues bandes del Pirineu. En relació a la biodiversitat i ecologia, es fa un seguiment continu des



Fig.5. Allau del Pic de la Serrera a Ordino.

naturals, es treballa sobre els risc sísmic, el seguiment d'episodis nivometeorològics i d'allaus, en els patrons espacio-temporals de la dinàmica d'allaus, en la classificació del terreny d'allaus en zones i itineraris hivernals, en anàlisi regional de grans esllavissades i en el sistema d'avaluació del risc d'incendi forestal. El CENMA disposa d'una plataforma de gestió i d'una Base de dades de riscos naturals. En l'eix de geologia i geomorfologia, les línies més recents han estudiat el mapa geològic d'Andorra a escala 1:25.000, tenen cura del seguiment i anàlisi del patrimoni paleontològic andorrà i un estudi puntual sobre les precipitacions d'hidròxid d'alumini en el riu del Comapedrosa (Andorra). Finalment dintre l'eix de meteorologia i clima de muntanya, es fa el Butlletí climàtic, i un estudi sobre les Ones de muntanya i precipitació orogràfica als Pirineus (GWOP) El projecte GWOP, que és l'acrònim de Gravity Waves and Orographic Precipitation, té l'objectiu general d'estudiar diferents processos meteorològics que es veuen afectats per la presència del relleu, com les ones de muntanya, la formació de rotors i els efectes de l'orografia en els processos de precipitació.

de fa temps i a llarg termini de les papallones diürnes, l'espècie *aglais urticae*, els ocells comuns i la flora amenaçada. Quan a recursos naturals, el CENMA treballa sobre les pastures supraforestals, els boscos de protecció nival, els usos dels extractes de plantes en aplicacions cosmètiques i en l'estudi de l'impacte del canvi climàtic en els fongs productors de bolets. Pel que fa a riscos



Fig.6. Jornades de Biodiversitat i administracions locals.

Per portar a terme tot aquests projectes, el CENMA té a la seva disposició un seguit d'estacions nivometeorològiques d'alta muntanya i d'estacions sísmiques connectades amb centres catalans i francesos.

El CENMA forma part de diferents xarxes internacionals d'estudi i recollida de dades: El *Global Biodiversity Facility* (GBIF). La GBIF és una organització intergovernamental que comprèn més de 50 països i més de 40 organitzacions internacionals. Va ser creada el 2001 per tal d'encarregar-se de les tasques que permeten als responsables polítics, als investigadors i al públic en general d'arreu del món accedir electrònicament a l'estoc mundial de dades primàries sobre la biodiversitat. També forma part de la xarxa d'educació Pirineus vius, la xarxa Ibèrica de recerca en muntanya, la xarxa FloraCat, la xarxa europea per a la monitorització harmonitzada de la neu, el grup de treball de la flora i la vegetació d'Andorra i FORESPIR que és una Agrupació Europea d'Interès Econòmic que té com a objectiu contribuir al manteniment i el desenvolupament de les funcions econòmiques, ecològiques i socials dels boscos pirinencs.

A més, el CENMA porta tutories sobre treballs acadèmics d'estudiants i dirigeix tesis doctorals. També porta a terme un ampli ventall d'activitats de difusió, adreçades a la ciutadania, a cossos professionals i tot un seguit de cursos, xerrades i sortides a la muntanya.

Publica articles en revistes internacionals, publica monografies i de mateixa manera que el CRES edita una revista d'aparició anual.

**EL CEHIP.** Aquest centre va entrar en funcionament l'any 2017 i a diferència dels altres centres (CRES i CENMA), només compta amb una persona llicenciada en història.

En el seu segon any de recorregut el Centre d'Estudis Històrics i Polítics (CEHIP) ha continuat treballant en la seva doble missió: dinamitzar l'estat de la recerca històrica i política a Andorra i afavorir la divulgació de la història del país entre la ciutadania. Els mecanismes per aconseguir aquests dos objectius bàsics són diversos i complementaris, però tots orbiten a l'entorn de tres eixos: El suport als investigadors, la difusió de la recerca i la col·laboració amb entitats i institucions, públiques i privades.

En relació a la recerca ha dut a terme un estudi sobre els 25 anys de relacions Andorra-Espanya, elaborat conjuntament amb el Instituto Elcano de Madrid. Així mateix, i amb professors d'universitats catalanes s'ha fet l'estudi de 25 anys de relacions internacionals d'Andorra. En l'àrea de la recerca històrica s'han encarregat diferents treballs: Oliver Vergés: *Carlemany i Andorra. Història de la Carta Pobla, el document que va originar una llegenda*; Laura de Castellet: *Els andorrans a la documentació notarial de l'Arxiu Capitular d'Urgell*; Emma Arcelin: *Primers parlaments pirinencs*; Carles Gascon:



Fig.7. Publicació de la *Guia dels ocells d'Andorra*.

*Andorra 1419. El privilegi del bisbe Tovia i el Consell de la Terra*; Ignasi J. Baiges: *Documents de creació del Consell de la Terra*.

L'altra gran via per obtenir recerques originals es fa a través del programa de beques del CEHIP. En aquest any 2018 ja s'ha rebut el resultat de les beques que van ser dotades el 2017 i se n'ha convocat una segona edició, que ha estat resolta després del corresponent procés de selecció. Al mateix temps, es va formalitzar el conveni amb el Consell General per dotar la beca Consell de la Terra, que subvenciona la redacció d'una tesi doctoral sobre política o història política andorrana. Estem parlant de les beques Pere Canturri de recerca històrica i Manel Mas de recerca en estudis polítics. La primera, dotada amb 4.000€ estudiarà la *Representativitat, participació i gestió política al coprincipat d'Andorra dels segles xvi xvii*; la segona, amb la mateixa dotació, tractarà sobre el *funcionament intern dels partits polítics andorrans*.

El CEHIP també porta a terme estudis per encàrrec. Actualment s'està treballant en un estudi sobre la Guerra Civil espanyola a Andorra, els cent anys de l'elèctrica Nord Andorrà, l'estudi dels càrrecs institucionals andorrans a través la història i la història del territori de la Solana fronterer amb França.



Fig.8. Alumnes de l'escola de neu i allaus (EDNA).

Paral·lelament, i com els altres centres, porta una política de difusió mitjançant el cicle de conferències *Cinc hores amb la història d'Andorra*.

Ben aviat està previst que s'iniciï un seguit de monografies sobre aspectes polítics andorrans.

**Departament pedagògic i educatiu.** El volum de producció científica que generen aquests centres i les contínues peticions per part de les escoles de que els hi expliquem el fruit de la nostra recerca ens ha portat a crear un nou departament pedagògic i educatiu.

Es tracta així mateix, de transmetre valors de col·laboració entre l'àmbit científic d'investigació i l'àmbit educatiu i de la ciutadania. Per tal de poder donar una millor visualització de la feina feta, s'agrupen les actuacions en diversos àmbits: àmbit pedagògic i educatiu i àmbit formatiu. (on hi ha les actuacions dirigides als formadors o tècnics d'altres organismes o entitats que hagin sol·licitat aquest servei, així com, a professors o mestres de diferents nivells educatius).

**Geografies.** Per tercer any s'ha portat a terme aquest cicle que organitzem conjuntament amb el Comú d'Ordino. La idea és donar a conèixer durant 15 dies aspectes d'algun país mitjançant exposicions, conferències, tallers, cinema...

Ens assessora l'Albert Padrol, fundador de la llibreria Altaïr, editor, fotògraf i viatger. El cicle el vam inaugurar l'any 2017 parlant del Japó. El 2018 va ser l'Índia que va centrar el nostre interès. Enguany hem parlat de Mèxic.



Dintre el cicle, i sota el nom de “Creadores Mexicanes més enllà de Frida Kahlo”, Alma Reza, ens va parlar de com el Mèxic post-revolucionari va fomentar la creació d’un art vinculat al projecte de reconstrucció nacional. En aquest context, el moviment artístic va consolidar un programa iconogràfic al servei del poder, de manera que altres formes d’expressió de creadores com Maria Izquierdo, Fanny Rabel, Nahui Ollin, Lola Álvarez Bravo o Frida Kahlo van tenir poca difusió o van quedar en l’oblit. A algunes la història els ha fet justícia, o no?

Alma Reza és historiadora i dinamitzadora cultural. Cofundadora del col·lectiu d’historiadors d’art de l’Associació Catalana d’Estudis d’Emblemàtica, Art i Societat -*Emblecat*-, imparteix conferències sobre creadores, coordina grups de lectura d’autores i col·labora amb Casa Amèrica Catalunya, entre altres entitats. La conferència va ser el dia 9 de maig.

Al present número de la revista s’inclou la notícia de la participació d’Alma Reza amb l’Institut d’Estudis Andorrans, sent també del nostre interès l’article intitulat *El Saló de Tardor de 1938. Entre la tradició i la revolució. La impossibilitat d’un art revolucionari* pel possible vincle que es podria establir amb el tema de recerca que el CEHIP està duent a terme sobre la Guerra Civil espanyola a Andorra.



Fig.9. Presentació del cicle Geografies dedicat a Mèxic.

Més informació:

[https://www.iea.ad/images/iea/memories/Memoria\\_IEA\\_2018.pdf](https://www.iea.ad/images/iea/memories/Memoria_IEA_2018.pdf)

